

УДК 631.147:504

СТРАТЕГІЯ РОЗШИРЕННЯ ОРГАНІЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

В. І. Артиш, кандидат економічних наук

Виявлено переваги системи органічного виробництва та запропоновано пріоритетні напрями розвитку. Розглянуто передумови його формування та ефективного функціонування в Україні в умовах ринкової економіки.

Органічна продукція, ринок органічної продукції, органічні господарства, законодавча база, стратегія.

Починаючи з кінця минулого століття стрімко зріс інтерес спільноти до розвитку ринку органічного виробництва. Відсутність в нашій країні відповідної правової бази та національної системи сертифікації органічного виробництва є бар'єром для розвитку вітчизняного ринку органічних продуктів. Розвиток державної споживчої політики в Україні може стати суттєвим механізмом підвищення довіри громадян до влади. Тільки далекоглядна державна політика у сфері аграрного сектору, а також у сфері розвитку споживчого ринку, здатна забезпечити підйом органічного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку органічного виробництва нині приділяється багато уваги у вітчизняній та зарубіжній літературі. Серед українських вчених цю проблему досліджують у своїх працях А. Антонець [1], С. Антонець [2], Т. Зайчук [3], Л. Сокол [6], О. Шубравська [7], М. Шикула [8], В. Шлапак [9] та інші.

Мета дослідження – обґрунтування стратегічних дій щодо розширення виробництва органічної продукції в концепції сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Щороку збільшення попиту на органічну продукцію сприяє розширенню ринку, а також збільшенню кількості господарств. Так, у 2001 р. на території України було сертифіковано 31 підприємство, коли у 2011 р. їх кількість становила 155. За десять років кількість господарств зросла на 21% (рис. 1).

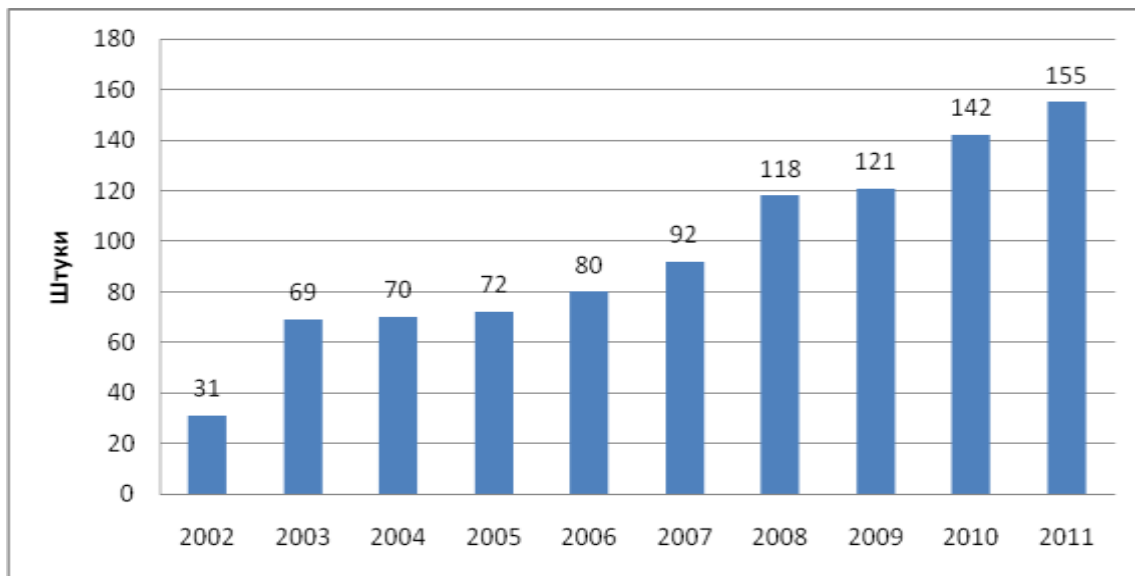

Рис. 1. Кількість сертифікованих органічних господарств України

Більшість українських органічних господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Тернопільській, Хмельницькій областях. Українські сертифіковані органічні господарства є різного розміру – від кількох гектарів, як і в більшості країн Європи, до десятків гектарів ріллі і більше.

Разом з тим, в Україні є багато сільгоспвиробників, що готові продавати органічну продукцію, але не мають змоги позиціонувати їх на ринку як органічні. Деякі з них сертифікують і продають свою продукцію за кордоном, деякі – на внутрішньому ринку, але як звичайну.

Вважаємо за доцільне розробити на основі світового досвіду та з врахуванням вітчизняних особливостей функціонування сільського господарства низку нормативно-правових актів, які визначатимуть та конкретизуватимуть правила ведення органічного виробництва: рослинництва і тваринництва. У галузі рослинництва, наприклад, варто законодавчо закріпити в сівозміні чергування бобових культур, бактерії яких нагромаджують азот, та інших сільськогосподарських культур, які споживають його для мінерального харчування; здійснення селекції рослин, які добре пристосовуються до умов певного регіону та підтримують баланс сільськогосподарських шкідників; систематичне внесення в ґрунт потрібної кількості гною та, за потреби, деяких гірничих порід для підвищення родючості ґрунтів [4].

Визначальним моментом у процесі розвитку і становлення органічного сільського господарства в Україні повинна стати участь фермерів у розробленні програм та підготовці змін до нормативно-правових актів, які регламентуватимуть виробництво органічної продукції. Така практика широко використовується в державах Європейського союзу, і це природно, оскільки у фермерських господарствах здійснюється поєднання практики з науковими досягненнями. Виходячи з цього, вони мають можливість внести конструктивні пропозиції щодо коригування заходів державної підтримки та регулювання цієї сфери.

Необхідно забезпечити сталий розвиток аграрного комплексу України шляхом розвитку та підтримки ведення органічного виробництва як одного з пріоритетних напрямів реалізації державної аграрної політики (рис. 2).

Рис. 2. Пропозиції щодо сталого розвитку аграрного комплексу України

Важливим для України повинен стати зарубіжний досвід функціонування інститутів дорадництва, основною метою яких є сприяння швидкому і безболісному переходу виробників на засади органічного агровиробництва шляхом надання інформації фермерам, організації та проведення їх навчання, тренінгів тощо. Показовим тут є досвід діяльності консультаційно-дорадчих організацій Швеції, які розробляють і проводять безкоштовні навчальні програми. До того ж, фермери, які проходять навчання, отримують грошову компенсацію.

Варто зупинитись і на досвіді функціонування служб контролю за виробництвом екологічно чистої продукції в Норвегії, які надають також і консультаційні послуги. Так, норвезький фермер, який займається тваринництвом раз на рік, подає в цю службу план внесення добрив і раз на п'ять років пробу землі на аналіз. У разі потреби, фахівці служби контролю розробляють раціони годування тварин на основі кормів, що є у фермера.

У Чехії організації, які займаються підтримкою екологічного землеробства, окрім надання консультацій і допомоги фермерам, багато уваги приділяють ознайомленню дітей з проблемами екології, формуючи таким чином екологічну свідомість у нових поколінь [5].

Важливим кроком до поширення органічного виробництва має стати державна фінансова й дорадча підтримка. Фінансову підтримку з боку держави ми вбачаємо в наданні допомоги селянським та фермерським господарствам у період їх переходу на виробництво органічної продукції. Насамперед, це надання пільгових середньотермінових (до п'яти років) кредитів на придбання насіннєвого матеріалу та молодняка худоби, які відповідають вимогам, встановленим для органічної продукції; проведення безкоштовної державної експертизи ґрунтів цих господарств на вміст у них органічних і мінеральних речовин, а також їх хімічну та радіологічну чистоту; часткова державна компенсація лізингових платежів за оренду сільськогосподарської техніки у перші 3 роки функціонування цих господарств тощо.

Для того, щоб державні кошти використовувалися за цільовим призначенням і дійсно сприяли розвитку та поширенню органічної продукції, селянські господарства повинні реєструватися як суб'єкти підприємницької діяльності, скласти бізнес-план розвитку господарства, а також займатися виготовленням зазначеної продукції з дотриманням усіх вимог щодо її вирощування не менше ніж 10 років (у разі порушення встановлених вимог необхідно законодавчо передбачити застосування штрафних санкцій).

Одна з ключових ролей у виробництві органічної продукції відводиться дорадчим і консультаційним організаціям. Метою їх взаємодії з агровиробниками є надання висококваліфікованої фахової допомоги під час вибору спеціалізації господарства; надання маркетингових порад щодо каналів просування та ринків збуту продукції; консультування й надання інформації про організації, які здійснюють перевірку ґрунту та виготовленої продукції на наявність в них шкідливих для здоров'я людини речовин; надання порад щодо захисту та підвищення якості ґрунтів тощо. В основі діяльності дорадчо-консультаційних організацій повинен бути закладений

принцип індивідуального підходу до кожного господарства, яке займається органічним виробництвом, враховуючи його природно-кліматичні умови, регіональне розташування, близькість ринків збуту, кваліфікацію працівників цих господарств тощо.

Розвиток виготовлення органічної продукції неможливий без запровадження досягнень вітчизняної науки та врахування іноземного досвіду у цій сфері. Йдеться, перш за все, про захист рослин від шкідників, використання біологічних препаратів, які не містять нітратів і пестицидів; диференційований підхід до всього комплексу ресурсів (природних, технологічних, людських), найпридатніших для певного регіону; теоретичне обґрунтування формування локальних агросистем на основі видової та генетичної диверсифікації рослин у межах певного регіону, які високопродуктивно функціонуватимуть та матимуть екологічну стійкість до зовнішнього впливу негативних чинників тощо.

Вагомим кроком у напрямі сприяння розвитку виготовлення органічної продукції може стати державна фінансова допомога на експертизу та сертифікацію ділянок селянських і фермерських господарств у період переходу на засади органічного виробництва, а також на сертифікацію першої вирощеної на цих засадах продукції, оскільки сучасний фінансовий стан більшості господарств не дасть їм змоги самотужки оплатити послуги експертних і сертифікаційних установ [9].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, для ефективного розвитку органічного сільського господарства в Україні потрібно закласти його інституційне підґрунтя, а саме: розробити і прийняти нормативно-правові акти, які міститимуть норми не менш суворі, ніж передбачені Директивами Євросоюзу; передбачити державну підтримку для агровиробників під час переходу на органічне виробництво (хоча б на період переходу); сприяти формуванню інститутів, які консультуватимуть і контролюватимуть діяльність суб'єктів виробництва органічної продукції на всіх стадіях виробничого процесу; створити державну систему сертифікації; навчати агровиробників основ ведення органічного сільського господарства шляхом впровадження світового досвіду та прогресивних досягнень науки.

Тому подальшого розвитку в цій сфері потребують питання що сприятимуть розширенню органічного ринку України, виходу його на новий, стратегічний рівень.

Список літератури

1. Формування ринку екологічно-безпечної продукції при органічному землеробстві / А.С. Антонєць, В.В. Писаренко, Т.В. Луцяненко, Ю.Г. Писаренко [та ін.] // Економіка АПК. – 2010. – № 12. – С.79–81.
2. Антонєць С.С., Писаренко В.М. Коли Україна зрозуміє свою планетарну місію / С.С. Антонєць, В.М. Писаренко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – № 2. – С. 5–8.
3. Зайчук Т. О. Виробництво екологічно чистих продуктів харчування як стратегічний напрям розвитку України / Т. О. Зайчук // Економіка і регіон. – 2009. – № 1. – С. 100–105.

4. Малькова К. «Зелена економіка»: глобальні економічні зміни починаються з глобального сектора : Міжнародна благодійна організація «Інформаційний центр «Зелене досьє». [Електронний ресурс] / К. Малькова // – Режим доступу : [http:// organicstandart.com.ua](http://organicstandart.com.ua)
5. Органічні продукти на світовому ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.harchovyk.com>
6. Сокол Л.М. Екологічне (органічне) землеробство – складова сталого сільськогосподарства /Л. М. Сокол, Т.Р. Стефановська // Екологічна безпека. – 2008. – № 3. – С.102–109.
7. Шубравська О. Ринок органічної продукції та перспективи його розвитку в Україні / О. Шубравська // Економіка України. – 2008. – № 1. – С. 53–61.
8. Шикуча М.К. Відтворення родючості ґрунтів у ґрунтозахисному землеробстві / М.К. Шикуча. – К., 2000. – С. 453.
9. Шлапак В.О. Про вирощування екологічно чистої продукції в Україні [Електронний ресурс] / В.О. Шлапак. – Режим доступу : <http://www.lol.org.ua>
10. European Organic Farming Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// organic-Europe.net](http://organic-Europe.net)
11. Global Organic Farming Statistics and News [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// Organic-world.net](http://Organic-world.net)

Выявлено преимущество системы органического производства и предложены приоритетные направления развития. Рассмотрены предпосылки его формирования та эффективного функционирования в Украине в условиях рыночной экономики.

Органическая продукция, рынок органической продукции, органические предприятия, законодательная база, стратегия.

Discovered the benefits of organic production and suggests priority areas of development. Consider of its formation and effective functioning in Ukraine a market economy.

Organics products, the market for organic produce, organic farming, legislation, strategy.